

Barns deltakelse i skilsmissemekling

Trine Eikrem og Agnes Andenæs

Sammendrag

Når foreldre med barn under 16 år skal skilles, er det obligatorisk med mekling. Foreldrene får også invitasjon til at barna skal være med. Dette begrunnes med at barn har behov for å uttrykke seg om sin livssituasjon og har en lovfestet rett til å uttale seg i saker som angår dem. For å utforske hvordan tilbudet om barns deltakelse blir tatt i bruk, ble foreldre og barn i 15 familier med denne erfaringen intervjuet om hendelsen. Det viste seg at meklingstimen var lite preget av rettighetsargumentasjonen fra innkallingen, og at få av barna ble involvert i spørsmål rundt samvær og bosted. Både barn og foreldre ga imidlertid uttrykk for at de satte pris på tiltaket. Barna la vekt på at det var godt å snakke med mekleren, og foreldrene følte at det understreket barnas plass i skilsmisseprosessen, i tillegg til at det fungerte som en sjekk på at det gikk greit med barna. Sentralt i disse vurderingene var tilliten de hadde til mekleren som en vennlig ekspert på å snakke med barn og foreldre, noe som blir diskutert som et tegn på barnemeklingens dreining i en mer terapeutisk retning. Resultatene illustrerer spenningen mellom «barns deltakelse» som et høyt verdsatt politisk mål og en uavklart faglig forståelse av hva meklingsdeltakelsen skal brukes til og hva som skal komme ut av den.

Nøkkelord: Samlivsbrudd, mekling, barns deltakelse, terapi, kultur

Children's participation in divorce mediation

Abstract

In Norway, parents with children younger than 16 years old applying for divorce must attend mandatory mediation. Before the mediation, parents receive an invitation to bring their children to the mediation, justified by children's needs to express themselves about their life situation and their rights to be heard. We interviewed parents and children in 15 families who had experienced child-inclusive mediation. The focus in the mediation was rarely on children's rights, but nevertheless both children and their parents seemed to appreciate the arrangement. According to the children it was good to talk with the mediator, and for the parents, the contact between the mediator and their children served as a kind of checkpoint that the children were OK. In addition, the parents described the participation as a symbol of the children's involvement in the ongoing divorce process. The trust in the mediator as a friendly expert in talking with children was central in these evaluations, both from the parents and the children, which we see as an indication of the child-inclusive mediation turning into a more therapy-like activity. The results illustrate the tension between "child participation" as a highly valued political goal and an unclear understanding of what is the intended outcome of the participation.

Keywords: divorce, child-inclusive mediation, children's participation, therapy, culture

Den norske meklingsordningen

I Norge har det siden 1993 vært obligatorisk meklingsordning ved samlivsbrudd for alle gifte foreldre med barn under 16 år¹. Formålet med meklingsordningen er å komme fram til en skriftlig avtale om foreldres ansvar, samvær og hvor barnet eller barna skal bo fast, og å hjelpe foreldre med å holde «barnets beste» i fokus (Barneloven §43, §48 og §52). Meklingen gjennomføres i hovedsak av familievernene, et statlig, gratis lavterskeltilbud som tilbyr terapi, veiledning og meklingsordning til familier med barn².

I 2007 ble den obligatoriske meklingsordningen redusert fra tre timer til en time, med mulighet for ytterligere seks frivillige timer. Endringen ble innført for å kunne bruke mer tid på de kompliserte meklingsordningene (Ådnanes, *et al.*, 2011). Neste skritt i denne retningen kom i 2018. Når foreldre nå bestiller meklingsordning, blir de bedt om å besvare syv spørsmål om skilsmisseprosessen. Svarene brukes til å kategorisere dem etter konfliktnivå (A: ingen eller små konflikter, B: moderate konflikter og C: større konflikter). Hensikten er at mekler skal være forberedt på foreldrenes konfliktnivå.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har uttrykt et sterkt ønske om at flere barn skal delta i meklingsordningen (Bufdir, 2016). Begrunnelsen viser til FNs konvensjon om barnets rettigheter og Lov om barn og foreldre (barnelova) § 31, som understreker barnets rett til å få informasjon og til å si sin mening. FNs barnekomite (UN 2009) fremhever separasjon og skilsmisse som et av de områdene der det er særlig viktig at barn blir hørt. I Norge har familievernene ansvar for å sikre at denne rettigheten blir ivarettatt. At mekleren skal «høre barn», innebærer at vedkommende skal legge til rette for en samtale med barnet. Forutsetningene er at barnet er informert om uttaleretten og selv ønsker å delta, at foreldrene er enige om at barnet skal delta, og at tjenesten er i stand til å gi et forsvarlig og tilpasset tilbud (Bufdir, 2016). Barnedeltakelsen i meklingsordning har økt fra 4 % i 2011 (Ådnanes, *et al.*, 2011) til 18 % i 2019³, men det er fremdeles et stykke fram til Bufdirs

målkrav for 2021 på 30 %. Barnas rett til deltakelse er uavhengig av foreldrenes konfliktnivå.

Barns deltakelse i meklingsordning

En vanlig distinksjon i internasjonal forskning om barn og meklingsordning, går mellom *barnefokusert* meklingsordning, der mekler snakker med foreldrene om barnet og «barnets beste», og *barneinkluderende* meklingsordning, der mekler snakker direkte med barnet (McIntosh, *et al.*, 2000; 2008, Ballard, *et al.*, 2013; Rudd, *et al.*, 2015).

Denne artikkelen handler om de barneinkluderende meklingsordningene, der barnet får et eget tilbud. I Norge blir disse tilbudene organisert på flere måter, og det er opp til meklernes faglige skjønn å velge det de mener egner seg. Flere meklere benytter seg av «Høring av barn» (Ribe-Andersen, Stray og Sandvoll, 2007) eller «Barn i meklingsordning» (heretter BIM) (Strandbu og Thørnblad, 2015). Det er omtrent de samme elementene som går igjen, men den mest åpenbare forskjellen mellom disse to er at i BIM-modellen er barna med allerede i første meklingsordningstime, mens i «Høring av barn»-modellen møter foreldrene først alene, og så blir barna med til timen etter.

Av de modellene som er i bruk, er det fortrinnsvis BIM- modellen som har vært utforsket (Strandbu og Thørnblad, 2015; Thørnblad og Strandbu, 2017; Strandbu, Thørnblad og Strandbu, 2018; Strandbu, Thørnblad og Salamonsen, 2020). Et av de overordnede spørsmålene for forskerne har vært å finne ut «hvordan barn utøver eller fyller sitt aktørskap og hvilke posisjoner de inntar i meklingsordningsteksten» (Strandbu og Thørnblad, 2015, s. 279). Det empiriske materialet er basert på 250 meklingsordninger, der 413 barn har besvart fem spørsmål om hva de syntes om å delta i meklingsordningen, ved å krysse av på en skala fra trist ansikt til smilende ansikt. I tillegg fikk de et åpent spørsmål, der de kunne skrive hva de syntes om mekleren og det å delta i meklingsordning. Forskerne oppsummerte den kvantitative delen av prosjektet med at barna likte å delta. Svarene på det åpne spørsmålet ga mange eksempler på at barna også

brakte deltakelsen til å få sagt fra om ting som var viktige for dem, for eksempel om foreldrenes konflikter og vansker, og at de ønsket å delta i meklingen. Også studier fra andre land oppsummerer med at barn ønsker å være informert om foreldrenes skilsmisseprosess, og at deres behov og ønsker skal høres (Neale, 2002; Smart, 2002; Thomas, 2007; Birnbaum og Saini, 2012).

Felles for disse undersøkelsene er at de er rettet mot barnas *vurderinger*. Det er lite forskning på hvordan deltakelsen skjer, og på hva foreldre og barn forteller om det de har vært med på. Denne tendensen til å begrense seg til barns vurderinger er påpekt i en omtale av en serie bøker innenfor barndomsforskning i tidsskriftet *Childhood* (Haavind, 2005). Anmelderen påpeker at forfatterne legger vekt på spørsmål om barns preferanser og hvordan de opplever å bli begrenset, særlig av de voksne. Hun etterspør kunnskap om hva barna *gjør*, og om hvilken betydning det de gjør har for relasjonene mellom barn og voksne.

Teoretiske perspektiver

De siste 20 årenes forskning om barns deltakelse i mekling har vært preget av diskusjoner mellom to tilnærminger. I den ene tilnærmingen er man opptatt av at barna skal skjermes mot å bli trukket inn i foreldrenes konflikt (Smart, 2002; Emery, 2003; Warshak, 2003; Mannion, 2007), og den preges av bekymring for at barn kan komme i en emosjonell skvis mellom foreldrene om de deltar i meklingen. Den andre er mer preget av barneforskningens forståelse av barnet som aktør, og tar utgangspunkt i barns juridiske rett til deltakelse og hvordan denne retten kan styrkes (McIntosh, *et al.*, 2008; Cashmore, 2010; Strandbu og Thørnblad, 2015).

Det er imidlertid ikke åpenbart hva som ligger i begrepet «barns deltakelse». Innenfor den rettighetsorienterte deltakelseslitteraturen skiller for eksempel Hart (1992) og Shier (2001) mellom forskjellige nivåer av deltakelse, vurdert ut fra hvor mye ansvar som legges på

barnet for beslutningene som tas. Hill *et al.*, (2004) skiller mellom deltakelse som konsultasjon som handler om å få synspunkter fra barnet, og deltakelse som en direkte involvering av barn i beslutningsprosesser. Begrepene opplysning (enlightenment) på den ene siden, og myndiggjøring (empowering) på den andre siden (Neale, 2002; Smart, 2002; Warshak, 2003; Mannion, 2007; Cashmore, 2010) ligger tett på dette skillet. Overført til meklingsfeltet tilsvarer dette distinksjonen mellom at barn har en rett til å bli hørt, men det er foreldrene som tar avgjørelsene.

Ulvik (2015) bygger videre på denne litteraturen i sitt arbeid med barns deltakelse i samtaler med profesjonelle. Hun presenterer tre forskjellige perspektiver man kan anlegge på barns deltakelse i en samtalesammenheng, og skiller mellom 1) samtaler som et middel til deltakelse, 2) deltakelse som et tema i samtalen og 3) samtalen som en bestemt form for deltakelse. Samtalen forstått som et *middel* til deltakelse innebærer at oppmerksomheten rettes mot hvor mye informasjon beslutningstakeren får fra barnet. Deltakelse kan også forstås som et *tema* i seg selv, som når den voksne i samtalen retter sin oppmerksomhet mot hvordan barn deltar i sitt liv. Å se på samtalen som *deltakelse*, innebærer å se på barnet som en aktiv, sosial aktør med intensjoner, og å betrakte samtaler som situasjoner der både voksne og barn bidrar ved å forhandle om posisjoner og samkonstruere mening.

Denne siste deltakelsesforståelsen, altså å se på samtalen som en form for deltakelse, er preget av sosiokulturelle og kulturpsykologiske forståelser av utvikling (for eksempel Bruner, 1990; Cole, 1996; Wertsch, 1998; Valsiner, 2007; Rogoff, 2008). Deres premiss er at vi utvikler oss ved å delta i hverdagslivets interaksjoner med andre, innenfor rammer som er kulturelt og sosialt organisert. Gjennom livsløpet tilbys mennesker ulike typer deltakelse, som da utgjør deres utviklingsbetingelser. Deltakelse i en samtale med mekler kan ut fra dette betraktes som et element i barnets utviklingsbetingelser.

De aller fleste forskningsprosjekter som har invitert barn til å si noe om hvordan det har vært å delta i mekling, har begrenset seg til å snakke med barnet i familien. Vi ønsket å utvide tilnærmingen ved å inkludere beskrivelser av meklingstimen fra både barn og foreldre, og også trekke inn hva som skjer før og etter at barn deltar i meklingen. For å få til dette måtte vi involvere både barn og foreldre og sørge for at samtalen ikke ble begrenset til å be om *vurderinger* av barnedeltakelsen.

Ved å gå konkret inn i familienes egne beskrivelser av hva de har vært med på når de har deltatt i mekling, kan det teoretiske og juridiske begrepet «rett til deltakelse» bli satt inn i en individuell og kulturell kontekst. Barn og foreldre er, i likhet med andre mennesker, alltid lokalisert i en sosial kontekst, og denne sosiokulturelle konteksten utgjør rammene for personlig meningsdannelse (Magnusson og Maracek, 2015). Overført til meklingsordningen betyr det at både barn og foreldre møter tilbudet om barnedeltakelse i mekling innenfor rammer som blant annet rommer det som er samtidas forståelse av barn og familieliv. En synliggjøring av den sosiokulturelle konteksten, ikke minst forstått som ramme for meningsdannelse, kan styrke kunnskapsgrunnlaget for diskusjonen om barns deltakelse i mekling, og spenner videre enn spørsmålene om barn skal delta eller ikke, og om de liker det eller ikke.

Følgende forskningsspørsmål ligger til grunn for denne artikkelen: *Hvordan blir barns deltakelse i skilsmissemekling beskrevet og fortolket av barn som deltar i mekling og deres foreldre, og hvilken betydning tillegges partene denne deltakelsen?*

Metodiske framgangsmåter

Artikkelen er basert på utforskning av erfaringene til foreldre og barn i 15 familier, der barna deltok i mekling. Familiene var klassifisert som A- eller B- meklinger, det vil si fra lavt til moderat konfliktnivå, der omtrent tre av fire par befinner seg⁴. Mens det i den internasjonale forskningslitteraturen først og fremst er fokus

på samlivsbrudd der det er høy konflikt, ønsket vi å gå nærmere inn der de fleste familiene befinner seg, nemlig der konfliktnivået er lavt til middels. Det empiriske materialet omfatter intervjuer med barna og deres foreldre om meklingstimen de deltok i, og dessuten observasjoner eller lydopptak fra denne timen.

Rekruttering og etikk

Den norske meklingsordningen gir oss mulighet til å utforske hvordan barn beskriver samlivsbrudd og deltakelse i mekling akkurat når disse samlivsbruddene skjer. Foreldre med barn i alderen 6–12 år ble invitert til å delta, og de ble rekruttert gjennom familievernkontoret som sto for meklingen for foreldrene. Familiene ble rekruttert ved seks forskjellige familievernkontor i perioden februar 2018 til april 2019. Foreldre som hadde sagt ja til at barna skulle få en egen time med mekler, ble av mekler spurt om de ville delta i forskningsprosjektet. Foreldrene ble invitert til separate intervjuer av barn og foreldre i etterkant av meklingen. De ble også spurt om å gi tillatelse til opptak eller observasjon av meklingstimen der barnet deltok. Familiene ble informert om at intervjuer hadde lang erfaring med å snakke med barn og foreldre som opplever samlivsbrudd, og erfaring med å fange opp og håndtere barns følelsesmessige tilstand. Foreldrene fikk med seg to informasjonsbrev hjem; ett til seg selv, og ett til barna. Sistnevnte for å understreke barnas aktørstatus og gi dem muligheten til selv å samtykke til å delta.

Da foreldrene og barna kom tilbake til neste time på familievernkontoret, møtte de en forsker (førsteforfatter) som på nytt forklarte hva prosjektet besto i. Både foreldre og barn ble informert om at de når som helst kunne trekke seg fra undersøkelsen. Alle familiene som i utgangspunktet hadde sagt seg interessert i å delta, ønsket fortsatt å være med etter denne orienteringssamtalen.

Rekrutteringsarbeidet fortsatte til utvalget representerte en omfattende variasjon i måter å mekle på, og i hvordan barnesamtalene ble

organisert. Utvalget representerte også en variasjon i familier med hensyn til barnas alder og kjønn og familiens sosiokulturelle bakgrunn. Både by og land var representert.

Familiene fikk selv velge hvor intervjuene skulle gjennomføres. Alle intervjuene, utenom ett, ble gjennomført i barnas hjem, og barna snakket alene med forskeren. Barna hadde allerede møtt henne på familievernkontoret, siden hun var til stede under barnemeklingen, enten inne i rommet eller i lokalene utenfor. Dermed kunne forskeren stille utforskende spørsmål om noe som begge parter hadde vært med på, og framsto i noe mindre grad som «enda en voksen som spurte om ting rundt skilsmissen».

Familier som er midt i en skilsmisseprosess, er i en sårbar posisjon. Det gjelder også barna. For forskere som gjerne vil forstå mer av det familiene opplever, er ikke løsningen nødvendigvis å holde barna utenfor forskningen, men man skal ha reflekterte begrunnelser for hvorfor de blir invitert (Backe-Hansen og Frønes, 2012), og ta hensyn til deres sårbarhet og avhengighet av voksne. Som et ledd i denne ivaretagelsen, fikk barna tilbud om å komme tilbake til meklerin ved familievernkontoret dersom de hadde behov for oppfølging. I tillegg hadde foreldrene en ny avtale med meklerin i etterkant av barnesamtalen. Ett barn grep sjansen til ny samtale med mekler, og ifølge foreldrene hadde hun hatt gode opplevelser med å snakke med fagpersoner om det hun opplevde.

Ivaretagelse av barn som deltakere i forskning, handler også om å legge til rette for at de skal oppleve at det er meningsfullt å delta. Det er en rekke undersøkelser som konkluderer med at barn som har vært med på ikke bare forskning, men også terapeutiske tiltak der deres erfaringer, opplevelser og synspunkter etterspørres, var positive til å bli møtt på denne måten (Solberg, 2014; Jensen, 2012; Øverlien, 2013). Det å bli tatt på alvor, å bli trodd og å oppleve at det har en hensikt å fortelle, kan gjøre det meningsfullt å fortelle

selv om det handler om vanskelige temaer. I ettertid så vi at det også gjaldt vårt forskningsprosjekt. Alle barna som deltok, ga positive tilbakemeldinger på å ha vært med på intervjuet, og ønsket også å bli intervjuet igjen på et senere tidspunkt.

Prosjektet er godkjent av REK nord (Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk), som en del av Folkehelseinstituttets prosjekt «Familier i Norge: Foreldreskap, samliv og konflikt» (FamilieForSK)⁵.

Deltakerne

Familiene i utvalget var blitt klassifisert med et konfliktnivå definert som A- eller B-mekling. Denne klassifiseringen er ingen garanti for konfliktfrie meklinger, men indikerer at foreldrene i stor grad var enige om hvordan de skulle fortsette samarbeidet om foreldreskapet, herunder bosted og samvær etter brudet. Alle familiene, med ett unntak, praktiserte allerede, eller hadde bestemt seg for, en 50/50 bostedsordning. Ifølge foreldrene hadde de ikke involvert barna i denne beslutningen.

De 15 barna i studien var aldersmessig ganske jevnt fordelt i spennet mellom 6 og 11 år på intervjutidspunktet. Noen av barna hadde helt nylig (to dager før meklingen) fått vite at foreldrene skulle gå fra hverandre, mens andre allerede hadde et års erfaring med foreldre som ikke bodde sammen. Halvparten av foreldreparene levde fremdeles i samme bolig da meklingen ble gjennomført. Utvalget rommet en betydelig variasjon også på andre måter. Det var både foreldre med innvandrerbakgrunn og norsk bakgrunn, ulikekjønnete og likekjønnete foreldrepar, og noen av familiene var i kontakt med barnevernet. Det var hovedsakelig snakk om middelklassefamilier, hvor foreldrene hadde yrker som for eksempel lærer, sykepleier og konsulent⁶.

Vi kan anta at dette er foreldre som i utgangspunktet er opptatt av å gi barna en egen plass i skilsmisseprosessen, siden de hører til de rundt 17 prosentene⁷ som i rekrutteringsperi-

oden svarte positivt på myndighetenes invitasjon om å ta med barnet til mekling. Det er også mulig at mekler, som er den som inviterte familiene, har invitert ut fra en forståelse av hvilke familier som kan passe i dette prosjektet.

Intervjuer med barna og deres foreldre

25 foreldre ble intervjuet. I tre av familiene ble ikke fedrene intervjuet, enten fordi de takket nei til å delta, eller fordi det ble praktisk vanskelig å få gjennomført intervjuet. I en av familiene var det bare barnet som ble intervjuet.

Barna ble intervjuet en til to uker etter gjennomført barnemekling. Møtet startet gjerne med at barna viste fram rommene sine til intervjueren (førsteforfatter), og noen hadde også mulighet til å vise fram de nye hjemmene til foreldrene. Dette ga en konkret ramme for det vi skulle snakke om. Vi ønsket å ta utgangspunkt i konkrete beskrivelser av meklingsdeltakelsen, og hentet inspirasjon fra prinsipper ved livsformsintervjuet (Andenæs, 1991; Haavind, 1987; 2019), som tar for seg konkrete hendelsesforløp og lar dette være samtalens struktur. Ofte er utgangspunktet en spesifikk dag, gjerne gårdsdagen, men det kan også være et mer avgrenset forløp. Dette gir intervjueren mulighet til å spørre om det som skjedde, og også oppmuntre til refleksjoner og vurderinger. Det som informanten forteller, blir da forankret i de konkrete hendelsene framfor å framstå som dekontekstualiserte ytringer. Denne framgangsmåten gjorde at det barna fortalte om meklingen, inneholdt beskrivelser av hva de hadde vært med på, i stedet for bare evalueringer (om de likte det eller ikke).⁸ Intervjuene varte mellom 40 og 90 minutter.

Foreldrene ble intervjuet i etterkant av barneintervjuene og hver for seg. Samtalen med foreldrene tok for seg hvordan barnets meklingsdeltakelse kom i stand, hvordan de oppfattet at meklingstimen der barnet deltok, forløp, og hvordan barn og foreldre så på den i ettertid. På den måten ble barnets meklingsdeltakelse satt inn i familiens liv, ved at også det familien gjorde i forkant og i etterkant av

meklingen, ble trukket inn i samtalen. Alle intervjuene ble tatt opp (som lydfiler) og senere transkribert.

Analytiske steg

For å utforske familienes opplevelse og forståelse av barnas deltakelse i mekling, ble transkripsjonene gjennomgått systematisk i flere omganger. Først for å bli kjent med materialet, så mer målrettet, med analyse spørsmål som ble utviklet i den første fasen (jf. Haavind, 2000). Analyse spørsmålene ble formulert ut fra forskningsspørsmålet og prosjektets teoretiske rammeverk, men også hva vi etter hvert så at materialet kunne fortelle oss noe interessant om. Den systematiske analysen ble til slutt gjennomført med disse hovedspørsmålene:

- Hvordan blir barns deltakelse i mekling presentert i Bufetats invitasjon til foreldrene, hvordan formidler foreldrene invitasjonen videre til barna og hvordan preges formidlingen av foreldrenes egne antakelser om hva som er formålet med barnas deltakelse?
- Hvilken betydning tillegges meklere i det som foregår i meklingstimen der barnet deltar, og hvordan står barn og foreldres forståelse av dette i forhold til hverandre?
- Hva ved meklingen er det som trekkes fram som vesentlig av henholdsvis barn og foreldre, og hvordan framstår dette sammenliknet med meklingsinvitasjonen fra det offentlige?

I tillegg til analyser av foreldre- og barneintervjuer, er også lydopptak og observasjonsnotater fra meklingen en del av det empiriske materialet. Intervjuene ble først analysert «vertikalt». Da tok vi for oss vi ett intervju om gangen før vi så på all empirien rundt hvert enkelt barn, og utformet et notat om hver person og hver familie. Den «horisontale» analysen som fulgte, gikk på tvers av alle familiene, for å få oversikt over fellestrekk og variasjon i utvalget.

Presentasjonen av analyseresultatene følger tidsaksen, altså før, under og etter at barnet

har deltatt i mekling. Sitatene som presenteres, er noe redigert, men meningsinnholdet er bevart. Navn er fiktive, fyllord er fjernet og spesielle vendinger er endret av hensyn til deltakernes anonymitet. Av samme grunn er det flere steder vi ikke navngir barn og foreldre, men bare sier «en mor», «et barn», bruker det kjønnsnøytrale personlige pronomenet hen, har endret barnets kjønn et par steder osv.

Invitasjon fra myndighetene: Mange gode formål

I likhet med andre foreldre som bestiller mekling og har barn under 16 år, fikk foreldrene i utvalget tilsendt et brev fra Bufetat, der de ble oppfordret til å la barnet delta i mekling. I brevet heter det blant annet:

Familievernnet anbefaler at barn er med i mekling. Barn har behov for å uttrykke seg om sin livssituasjon, og har en lovfestet rett til å uttale seg i saker som angår dem. Derfor anbefaler vi at barn i skolepliktig alder får anledning til å delta i mekling. Yngre barn som er modne nok er også velkomne. Det er en forutsetning at barnet selv vil, og at foreldrene er enige om det. Det er foreldrenes ansvar å komme fram til en enighet om samarbeid og foreldreavtale. En mekler som har møtt barna vil ha bedre forutsetninger for å hjelpe dere med å finne gode løsninger. Les mer på: www.bufdir.no/familie/mekling/barns_behov_og_rettigheter/

Når brevet trekker fram at barnet har en *lovfestet rett* til å uttale seg i saker som angår dem, er det rettighetssiden ved deltakelse som framheves. Men det som nevnes aller først, er et psykologisk *behov*, nemlig behovet for å uttrykke seg om sin livssituasjon. Videre understrekes det i teksten at det er *foreldrenes ansvar* å komme fram til en avtale om samarbeid, det vil si en foreldresamarbeidsavtale. Dette vil de få hjelp med av familievernnet, og budskapet er at en mekler som har møtt barna, vil kunne stille sterkere som hjelper.

Det var ingen foreldre i utvalget som tok initiativ til at barna skulle delta ut fra denne skriftlige oppfordringen alene. Men meklere har in-

struks om å informere foreldre om barns rett til deltakelse, og da meklerne tok det opp med foreldrene og anbefalte det, stilte foreldrene seg positive til at barna skulle delta.

Forberedelser til meklingen: Lite informasjon, og i siste liten

Informasjonen til barna går gjennom foreldrene. Det betyr at om foreldre ikke har fått med seg informasjonen som blir gitt i forkant av meklingen og ikke er innforstått med hva mekling er, får heller ikke barna informasjon. En far beskriver hvor forvirrende det kan være når man møter flere instanser i samme periode: «*Men jeg blander – jeg blander sammen – ja, barnevernsvakta, det er de som er på Familiens hus, ikke sant?*» For denne faren var det vanskelig å ha oversikt over forskjellen mellom familievern og barnevern. Barnet i familien bekrefter at det hadde vært nokså uklart da faren skulle fortelle dem om at de skulle være med:

Intervjuer: Ja. Sa han (far) noe om hva dere – hva dere liksom skulle snakke OM, eller?

Lara: Hm – Nei, sa bare noe barne- ... Fordi han husket det ikke helt –

I brevet fra familievernnet blir foreldrene oppfordret til å gå inn på etatens hjemmeside og innhente informasjon om mekling i forkant av meklingen. Det var ingen som fortalte at de hadde gjort det, men flere fortalte at de *ikke* hadde gått til dette skrittet. Det virket heller ikke som om foreldrene hadde noen tydelige forventninger til hva de skulle være med på, noe intervjuutdraget under viser.

Intervjuer: Savnet du noe under meklinga?

Mor: Nei, altså, det er jo – dette her er jo noe som – jeg hadde vel egentlig ingen forventninger, fordi at det liksom ikke er noe jeg har erfaring med – eller har vært borti før ... Hm ... Så ... Eh nei, jeg har vel egentlig ... jeg har ikke noen sånn spesielle –

Intervjuer: For du var ikke inne og googla eller sjekka
--

Mor: *Nei, vi hadde vel egentlig bare tillit til at dette her ble gjennomført på en ... holdt på å si, forsvarlig måte.*

Denne moren gir uttrykk for at dette er nytt og ukjent terreng for henne, og at hun stoler på at mekleren som skal møte barna, har kontroll på det som skal skje.

Det er gjennomgående at barna får informasjonen om å delta *kort tid* før møtet. Foreldrene begrunner dette med at de er redde for at barna ikke vil, og at barna skal tenke på det og grue seg for lenge. En mor forklarer: «Ja, vi sa det ikke før dagen før, for jeg tenkte at det kanskje blir litt sånn ... Ja, at de ikke ville da». Dessuten lager de beskrivelsen av møtet så kort som mulig, og slik at den skal virke ufarlig.

Mor: *Så jeg bare sa dagen før at i morgen skal vi ned på et sånt kontor – familievernkontor – mamma og pappa har vært og snakka med noen som jobber med familier som skal skille seg, og at de må snakke med dere også, for de skal høre hva DERE tenker og sånn.*

Barnelovens bestemmelse om at barn skal kunne uttale seg om saker som berører dem, kan for noen barn kreve en forberedelse for at de skal kunne få brukt denne rettigheten på en måte som er nyttig for dem. En risiko ved at barna får informasjonen i siste liten, er at det blir knapt med tid til å forberede seg.

Men alle barna kan likevel fortelle *litt* om informasjon de har fått fra foreldrene sine. Foreldresitatet over rommer også barnets rett til å uttale seg, når de viser til at ikke bare foreldrene, men også barnet skal komme til orde for at de på familiekontoret «skal høre hva DERE tenker og sånn». Hans (10) formulerer det som at møtet er et sted der «barn også har lov til å si noe om det», når han skal forklare hva han fikk vite på forhånd.

Når barna skal beskrive forhåndsinformasjonen, er det flere av dem som forteller at de fikk vite at de skulle møte en person som skulle

stille dem spørsmål. Bufetats formulering om at barna skal få *uttale seg*, er blitt transformert til at barna skal *svare på spørsmål*. Bård (8) forklarer: «De sa at jeg – at ... jeg skulle snakke med noen som skulle spørre meg om hvordan jeg har det». Budskapet her er at spørsmålene skal handle om hvordan barnet har det, og hovedtendensen er at foreldrenes forklaringer har fått en nærmest terapeutisk innramming. Foreldrene forteller at barna skal til et sted hvor foreldrene selv har fått hjelp, for å snakke om hva de tenker om det at foreldrene skal skilles. Mekler blir presentert som en voksen person som foreldrene allerede har møtt og «godkjent». Ifølge Diana (11) sa ikke foreldrene hennes noe spesielt. Og legger til at «de sa det var ingenting å grue seg til, fordi at de er veldig snille». Dette illustrerer det som flertallet fortalte, som handler om å ufarliggjøre møtet med mekler for barna, og legge vekt på den følelsesmessige ivaretagelsen. Det er den *emosjonelle støtten* som framheves.

I forkant av barnesamtalen framsnakker foreldrene mekler som en «snill ekspert» og en fortløpig samtalepartner. De beskriver en nøytral person som barna kan snakke med om ting det er vanskelig å dele med foreldrene. De fleste barna har allerede snakket med lærer om at foreldrene skal skilles, og flere har også snakket med helsesøster. Møtet på familievernkantoret løftes fram som at her skal de møte noen som virkelig kan dette med barn og skilsmissen, en ide som barna ser ut til å bli med på.

Aida (10 år): *...og så var det også fint å vite at de har pratet med andre før i samme situasjon, og skal prate med andre og sånt, at det ikke bare var meg.*

Alle barna sa også at de kunne snakke med sine foreldre om det som var viktig for dem. Men de har, i likhet med foreldrene, plassert mekler som en som er ekstra god til å snakke med barn om skilsmisse.

Selve meklingssamtalen: Få informasjon, si sin mening?

Ifølge Lov om barn og foreldre § 31 skal foreldre gi barn informasjon og høre hva barn har å si før de tar en avgjørelse om personlige forhold for barnet. Foreldreansvar, bosted og samvær trekkes i loven fram som eksempler på områder der det skal legges vekt på hva barnet mener. Ser vi først på informasjonsdelen, var det noen av barna som sa til mekler at de manglet informasjon om hva som var den *egentlige* årsaken til at foreldrene skulle gå fra hverandre. Der det hadde vært lite konflikt i forkant, syntes barna det var vanskelig å forstå foreldrenes valg. Sitatet fra denne meklingstimen, der barna og foreldrene er sammen, viser noe som flere barn i dette utvalget tok opp:

Gunnar (ti år): Jeg skjønner ikke hvorfor de gjorde det ...

Mekler: Det er ikke lett. Hva har de sagt om det?

Gunnar: Mmm... Ikke så mye

Mekler: Har du lagt merke til at de har vært stillere når de har vært sammen, eller klemt og kysset?

Gunnar: Nei, jeg vet ikke alt. De sier ikke alt.

Mekler: Så du tror det er noe de ikke har sagt?

Gunnar: Ja, det er jeg helt sikker på. At det er noe mamma ikke har sagt.

Foreldre kan ha mange grunner til å la være å involvere barna i bakgrunnen for bruddet, og dermed kan det bli et spenningsforhold mellom barnas behov for å forstå og foreldrenes ønske om å beskytte barna mot forklaringer som de mener at kan gjøre bruddprosessen enda mer belastende.

Det er ikke bare barna som har behov for informasjon, det kan gjelde foreldrene også. For de foreldrene i utvalget som hadde bakgrunn fra et annet kontinent, var barnas deltakelse i mekling en del av noe de prøvde å få til, nemlig å skille seg riktig på «den norske måten». Foreldrene ønsket mer informasjon om hva som var vanlig å gjøre i Norge, og det å ha med barna ble et element i «den norske måten».

Hva så med retten til å si sin mening?

Intervjuene med barn og foreldre inneholder ingen beskrivelser av at barna har vært involvert i foreldrenes avtaler om hvor barna skal bo etter bruddet. Samvær, bosted og foreldreansvar var tema i bare to av barnesamtalene. Dette funnet er på linje med tidligere forskning som også tyder på at barna i liten grad blir involvert i diskusjonen rundt samværsordninger når foreldre er enige (Skjørten og Barlindhaug, 2007; Birnbaum, 2009; 2012). I den ene barnesamtalen sjekket mekler med barnet om det visste hvordan bostedsordningen ville bli framover. I den andre familien var barnet uenig i bostedsordningen foreldrene hadde bestemt. Barnet bodde mest hos mor og var tydelig på at det ønsket å bo halvparten av tida hos hver av foreldrene. Foreldrene visste allerede hva barnet mente, og det var de som hadde oppfordret barnet til å si dette til mekler. Barnet grep sjansen og sa fra, uten at det hadde ført til noen endring da barnet ble intervjuet et par uker senere. Men barnet hadde ikke mistet troen på at ønsket ville bli tatt hensyn til, og mente at avtalen *ville* bli endret til det hen ønsket seg en gang i framtida.

En av mødrene reflekterer rundt dette at noen barn kan ha forventninger om reell innflytelse på hvordan familielivet skal organiseres etter at foreldrene har flyttet fra hverandre. Hun ser på dette som et mulig problem ved å la barn delta i mekling:

– Men hvis jeg skulle liksom – liksom presse fram en ulempe ved det, så må det vel kanskje være at det krever en veldig tydelig forventningsavklaring om at han faktisk – at det ikke betyr at han kan bestemme, f.eks. da... At ikke han skal ha et møte for å si at SÅNN vil jeg ha det, og ha en forventning om at sånn blir det. For det er jo noe som er litt sånn ... at man må ha tunga rett i munnen og prøve å være inkluderende, og samtidig sette et skille mellom hva det er som er et voksenaliggende.

At det er foreldrenes ansvar å komme fram til en foreldresamarbeidsavtale, ikke barnas, blir påpekt allerede i brevet fra Bufetat.

Refleksjonen ovenfor er en påminnelse om at det kan være viktig at også mekler tar opp dette, både med barn og foreldre, i form av en forventningsavklaring om hva som kan komme ut av en barnesamtale.

I en familie hadde foreldrene fortalt barna at mekler var med på å bestemme. Disse barna hadde opplevd mye høylytt krangling mellom foreldrene i forkant av bruddet, og brukte meklingsmøtet til å be mekler om å formidle til foreldrene at barna merket at foreldrene kranglet mindre etter å ha vært til mekling. Barna bekreftet i et senere intervju at de opplevde at tilbakemeldingen via mekler bidro til at foreldrene skjerpet seg ytterligere.

Ifølge Barneloven har barn også en rett til å ikke si eller mene noe. I denne undersøkelsen var det ett barn som benyttet seg av denne retten. Karoline (9) fortalte at hun før meklingen hadde sagt fra til foreldrene at hun ikke ville flytte fra familiens felles hjem, men at dette likevel hadde skjedd. Hun beskrev det å delta i mekling på denne måten:

Jeg husker masse ting som jeg IKKE ville svare på. Det er egentlig ikke SÅ plagsomt da, at de liksom ... ikke bor sammen. Men det er plagsomt at vi måtte flytte.

Det å la være å svare på meklers spørsmål, ble en tydelig markering for henne. Hennes ønske hadde ikke blitt hørt, og dermed hadde hun ikke mer å melde i meklingen.

Refleksjoner i ettertid:

Litt rettigheter, og mye følelser

Foreldrene vi har intervjuet, fortalte at de i liten grad hadde involvert barna i beslutninger om det praktiske rundt bruddet. Men de var opptatt av at barnesamtalen var en hjelp til å gi barna en mer sentral plass i skilsmisseprosessen. Noen foreldre som fremdeles bodde sammen, pekte på at barnas deltakelse i meklingen ble en hendelse som gjorde bruddet mer virkelig for barna, det var som en markering av overgangen fra *en* måte å være familie på til en *annen*. At barna møtte den samme mekleren

som foreldrene, understreker at dette er noe de er sammen om, slik en far beskriver her:

... fordi det er flere ting da, men en av de tingene jeg synes er positivt med det, er jo at ... i og med at hun vet at moren og jeg snakker med den samme personen, og at hun føler – at det liksom gir en sånn fellesskapsfølelse fortsatt ... som jeg synes at ... det er liksom familien som håndterer det da.

Flere foreldre beskriver barnedeltakelse i mekling som en symbolsk handling, som et signal om at foreldrene, og samfunnet, har forståelse for at skilsmissen ikke bare er en sak mellom de voksne, men også har betydning for barnas liv.

Og det ble liksom anerkjent at det var DERES familie også, liksom. Og DERES liv også som ble forandret. Så det tror jeg var kjempefint for dem. Jeg er veldig, veldig glad for det.

Det var bra for dem at de ble sett og ble tatt på alvor, noe en av mødrene forklarer på denne måten:

Det setter jo på en måte fokuset på noe annet enn oss to, at hun er med. Det tydeliggjør hva som er viktig i et brudd. Selvfølgelig skal man ivareta seg selv og sine følelser for å være en god forelder, men at fokuset må være rundt rammene man setter for barna, som blir kasteballen i bruddet. Så ja, jeg synes det er kjempefint at det finnes sånne tilbud som er så enkelt å ta i bruk, at man ikke må gjennom et kjempeapparat. For du skal jo egentlig være ganske ovenpå selv for å klare å ta tak i de tingene når du føler at livet ditt raser foran deg. Så at det finnes et apparat som egentlig bare fanger det opp, ehm ... nesten av seg selv, synes jeg er kjempefint.

Slik denne moren beskriver det, gir barnedeltakelsen en slags trygghet for foreldrene. De voksne har en mulighet til å få hjelp til å hente seg inn i foreldrerollen igjen dersom deres egne følelser rundt skilsmissen gjør at de ikke greier å ivareta barna.

Men først og fremst var foreldrene opptatt av meklingen som en mulighet for barna til å få snakke med mekler om hvordan de hadde det. Barnas deltakelse ga dem mulighet til å trene på å snakke om følelser.

Jeg syns det er dumt at det ikke er en automatikk det. Som fanger opp barnet ... For det er automatikk i forhold til voksne, og da burde det være automatikk i forhold til barnet også. Bare det der med – hva skal jeg si? – allment oppdragende i forhold til det med å snakke om følelser, da.

Denne moren argumenterer også ut fra et retthetssperspektiv, at et slikt tilbud burde være like selvsagt for barn som for voksne. Men innholdet hun er opptatt av, er knyttet til det terapeutiske, å kunne snakke om følelser. Og her er det mekleren kommer inn, som en som er god til å snakke med folk om følelser.

Både barn og foreldre uttrykker en høy grad av tillit til mekler. For foreldrene oppleves det som trygt at noen fagfolk har møtt barnet deres, og noen beskrev meklers møte med barna som en type «kvalitetskontroll». Når barnet sa det samme til mekler som de tidligere hadde sagt til foreldrene, oppfattet foreldrene det som at de hadde fått med seg hva barna virkelig mente og følte, og det var tryggende. Det lå også en trygghet i at barna kunne komme tilbake til mekler om de hadde behov for det på et senere tidspunkt. En mor til en 9-åring beskriver det på denne måten:

Og jeg tror helt sikkert at også fordi bruddet drar ut, så kunne man sikkert hatt flere runder. Nye «check points», liksom, og det kan man for så vidt oppsøke selv.

Barna bekrefter foreldrenes ide om at det hjelper å snakke med noen om det som er vanskelig. Flere av barna hadde utsagn som dette: «Man kommer mye lettere over det når man har snakket med noen om det, synes i hvert fall jeg, da». Barnas terapilignende forståelse kommer også til uttrykk i samtaler mellom barn og

foreldre i etterkant av timen. Moren til Ella (6) og Espen (9) forteller:

De sa at det var kjempefint. Ella sa – jeg tror ordrett hun sa: «Nå er jeg ikke lei meg fordi dere er skilt lenge» – eller noe sånt. Og Espen sa: «Det var veldig godt å snakke om det». Og så viste de oss de tegningene og fortalte – Så de var veldig, veldig fornøyd med det, begge to. De syntes det var kjempefint, begge to, og det er jeg veldig, veldig glad for.

Ifølge denne moren hadde virkningen av det å delta vart over tid for hennes barn:

Mor: I etterkant ble Espen mindre sint. Og sånn at jeg merket en forskjell i måten de ER på, på en måte. Men det har ikke vært sånn at samtalen har vært annerledes. Men de – de fikk – jeg tror DE ble lettet.

Intervjuer: Av den ene timen –

Mor: Ja. – Men det er bare det å bli sett da, ikke sant.

Ett barn i denne undersøkelsen var veldig tydelig på at det hadde vært kjedelig og unødvendig å delta i mekling. Hun var yngst i en større søskenflokk, der andre hadde mye å snakke med mekler om, mens hun ble sittende litt på utsiden av samtalen. Den gjennomgående fortellingen fra de andre barna var at de hadde gruet seg til å være med til familievernkontoret, at de var spente, og at det var skummelt – men så gikk det greit. Det hjalp å vite at foreldrene satt rett utenfor kontoret når de var alene med mekler. Flere barn hadde tilsvarende historie, som Cora (11):

Cora: Det blir jo bedre og bedre, for når jeg kom inn så var jeg litt redd, men når jeg hadde vært der litt så var det ikke så veldig skummelt egentlig. Jeg hadde liksom blitt vant til rommet, også hadde jeg blitt litt kjent med dere (forsker observerte meklingen), og så visste jeg at hvis jeg ble veldig redd så var jo mamma rett på

utsiden, så kunne vi bare be henne inn og sånn.

Intervjuer: Så du var liksom litt sånn ferdig med å snakke når du kom ut derfra?

Cora: Ja, da hadde jeg ikke noe mer på hjertet.

Både foreldre og barn peker det terapeutiske i barnemeklingen, at det hjelper å snakke om det som er vanskelig.

Taushetsplikts ikke-intenderte konsekvenser

Foreldrene hadde ikke snakket med barna om fenomenet taushetsplikt i forkant, men det kan virke som om barna likevel visste hva det var. Som et barn beskriver det: «... og de kan man liksom stole på at de liksom ikke sier noe annet til noen andre». Meklere er pålagt å informere om taushetsplikt når de snakker med barna alene. Det er et signal til barna om at når de er alene med mekler, kan de snakke om hva de vil uten å ta hensyn til hva foreldrene måtte mene eller føle om de hadde hørt det. Tanken er sannsynligvis at taushetsplikten kan gjøre det enklere for barn å si ifra om ting de synes er vanskelig å snakke om, og at de kan fortelle om for eksempel vold og rusmisbruk.

Samtidig gir intervjuene innblikk i noen utfordringer knyttet til taushetsplikt i denne sammenhengen. En hensikt med de aller fleste varianter av meklingsamtaler med barn er at informasjon fra samtalen skal bringes tilbake til foreldrene. Et premiss er at barna selv kan være med og utforme informasjonen som foreldrene skal få. I løftet om taushetsplikt ligger det en risiko for at viktige momenter i samtalen forblir mellom mekler og barnet. Foreldrene forklarer at de ønsker å støtte barnet i en opplevelse av at det har vært et fortrolig møte mellom barnet og mekler, og vil derfor ikke spørre for mye. En av mødrene beskriver det slik:

Jeg spurte dem da, men så sa ... den minste – var ikke så veldig – hun er ikke så veldig sånn med på den der greia. Tenkte på storesøster – hun sa ikke noe. Så det tenker jeg på – kanskje hun vil ikke fortelle ... til meg.

Kanskje det er – de fikk beskjed fra dere at dere trenger ikke å si det til foreldrene, fordi vi skal snakke med dem eller sånn. Og så spurte jeg mekler i dag da, men de har ikke – nei –

Det er gjennomgående at familiene i etterkant av møtet snakker lite om hva barnet har vært med på, som faren til Fanny (7) beskriver det:

Nei, fordi – for det første så ville jeg jo være forsiktig med å liksom referere til den samtalen, jeg vil at hun skal oppleve at det var en fortrolig samtale. Så derfor så har jeg liksom bare – jeg føler at det er en samtale som må komme når det er en anledning som byr seg litt. Sånn at ikke det – eller – eller i hvert fall det jeg har tenkt, da.

Mange foreldre fortalte at en måte å avrunde barnets møte med familievernet på, var at de etter meklingsmøtet gjorde noe hyggelig med barna, som å leke eller gå på kafe. Er det en fare for at samtalen mellom mekler og barnet blir igjen som en isolert hendelse på familievernkontoret, og at taushetsplikten legger begrensninger på videre samtaler i familien?

Det er noen få foreldre som sier at barnas deltakelse åpnet opp for nye samtaler i etterkant av meklingen. Barnets deltakelse i meklingen hadde gitt dem en felles opplevelse som de kunne snakke om, og foreldrene tolket det som at barna ønsket å snakke mer om hva som skjedde i familien, enn de var klar over før barnets time hos mekler.

Barns deltakelse mellom rettighetsinnfrielse og terapi

I likhet med annen forskning om barns deltakelse i meklings (bl.a. Birnbaum og Saini, 2012; Strandbu, Thørnblad og Salamonsen, 2020), gir også vårt prosjekt et inntrykk av at barna var fornøyde med å delta i meklingen, og foreldrene var fornøyde med at barna hadde vært med. Dette bildet ble utvidet med historier om hva de hadde vært med på, nemlig hvordan foreldrene og barna selv definerte hva som hadde foregått, og hvilken betydning det

hadde.

Vurdert ut fra de rettighetsorienterte deltakelsesbegrepene nevnt innledningsvis, har barna i denne undersøkelsen i liten grad deltatt. De har i liten grad blitt involvert i beslutningene som er tatt, og de har heller ikke fått noe særlig informasjon. Det vi har sett, er at den juridiske innfallsvinkelen om «barns rett til å si sin mening» ble overtatt av en mer terapeutisk orientering.

Men vurdert ut fra Ulviks (2009; 2015) tredje deltakelseskategori, samtalen som en form for deltakelse, er det mulig å se litt annerledes på det. I kulturpsykologisk utviklingspsykologi brukes begrepet «veiledet deltakelse» for å beskrive det mangfold av måter som barn lærer på når de deltar i og blir veiledet av verdier og praksisene i samfunnet de lever i (Rogoff, 2003, s. 283–284). Vi kan se på barnets deltakelse i den samtalebaserte meklingen som en kulturell aktivitet, der mekler sammen med foreldrene veileder barnet gjennom overgangen fra å være et barn med ett hjem til å bli et barn med to hjem. I et slikt lys er meklingen et tilbud til barnet som hjelper det å utvide forståelsen av hva en skilsmisse innebærer, og hva familier i Norge gjør når foreldre skal flytte fra hverandre. Gjennom å delta i meklingen får barn en erfaring med å delta i noe som definerer barnet både som en del av en familie, og som en individuell person som også inngår i et større samfunnsmessig fellesskap.

Likevel er det det terapeutiske som dominerer fortellingene om barnas deltakelse i mekling i familiene vi har snakket med. Foreldrene definerer mekleren som en ekspert på familier, og på det å snakke med barn, og barna gjør forståelsen til sin. Denne enigheten understreker hvordan meklingstilbudet tas i bruk av aktører som forstår seg selv og aktivitetene de inngår i, ut fra sin samtids kulturelle forståelser. Ideene om at det er bra å «snakke med noen om hvordan man har det, særlig om sånt som er vanskelig», og at noen er mer eksperter på samtaler enn andre, kan sees i lys av det

som omtales som «den terapeutiske kultur» (Madsen, 2017). Dette er tankegods som både voksne og barn i vårt samfunn tar i bruk, og det har en gjennomslagskraft som gjør at rettighetstankegangen viker plassen. Vi så også at det er en risiko for at samtalen om barnas opplevelser rundt skilsmissen, flyttes fra familien til profesjonelle utøvere.

Strandbu og Thørnblad poengterte i 2015 (s. 288) at «det er viktig å tydeliggjøre formålet og barnets posisjon når barn er med i mekling». I denne artikkelen har vi sett at barnesamtalen er tillagt svært mange oppgaver. Dette viser seg både i hvordan den presenteres fra myndighetenes side, og hvordan den blir fortolket av foreldre og barn som opplever den. Det er et eksempel på formuleringen til Sinclair (1996, sitert i Hill, *et al.*, 2004) om at den retoriske kampen om at barn skal delta er vunnet, men at vi fremdeles diskuterer hva deltakelse er, og hvordan idealer om deltakelse best kan ivaretas.

Det er ikke sikkert at løsningen er å finne ett mål. Men det kan være nyttig for den videre diskusjonen å bli klar over at samtalen nå er «overbelastet». Det å identifisere spenningene som ligger i de forskjellige målene, kan være viktigere enn å innfri den politiske målsettingen om å øke antallet barn som deltar.

Noter

- 1 Barneloven § 51, 52 og 54. Ekteskapsloven § 20, 22, 26 og 27
- 2 Bufetat (Barne-, ungdoms- og familieetaten), har ansvar for det statlige barne- og familievernet. Bufetat skal gi barn, unge og familier som trenger det, «tiltak med høy og riktig kvalitet i heile landet». Bufetat blir styrt av Bufdir (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet), som ligger under Barne- og familiedepartementet (BFD).
- 3 Tall hentet ut fra saksbehandlingssystemet FADO, 22.9.2020. Disse tallene kan variere noe ettersom FADO er et levende system hvor saker stadig oppdateres, men andelen og trendene endrer seg lite.
- 4 Tall hentet ut fra saksbehandlingssystemet FADO, 22.9.2020.
- 5 Referanse 2017/143/REK nord

- 6 Minst bachelor og i underkant av 600 000 i gjennomsnittlig lønn – små lønnsforskjeller mellom mødre og fedre.
- 7 Tall hentet ut fra saksbehandlingssystemet FADO, 22.9.2020.
- 8 I intervjuet med barna inngikk også spørsmål om hverdagslivet, med gårsdagen som utgangspunkt, men dette empiriske materialet er i liten grad tatt utnyttet i denne artikkelen.

Referanser

- Andenæs, A. (1991) Fra undersøkelsesobjekt til medforsker? Livsformsintervju med 4–5-åring, *Nordisk Psykologi*, Vol. 43(4), s. 274–292.
- Andenæs, A. (2014) The task of taking care of children: methodological perspectives and empirical implications, *Child & Family Social Work*, Vol. 19(3), s. 263–271.
- Ballard, R.H. et al. (2013) A Randomized Controlled Trial of Child-Informed Mediation, *Psychology, Public Policy, and Law*, Vol. 19(3), s. 271–281.
- Birnbaum, R. (2009) *The Voice of the Child in Separation/Divorce Mediation and Other Alternative Dispute Resolution Processes: A literature Review*. Serving Canadians.
- Canada: Department of Justice Canada, Children and Youth section. Tilgjengelig fra: <http://www.justice.gc.ca/eng/pi/fcy-fea/lib-bib/rep-rap/2009/vcdm-pvem/index.html>. (Hentet 30. August 2019).
- Birnbaum, R. and Saini, M. (2012) *A Qualitative Synthesis of Children's Participation in Custody Dispute*, Research on Social Work Practice. <https://doi.org/10.1177/1049731512442985>
- BLD (2018) *Disponeringsbrev 2019*. Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat).
- Bruner, J. (1990) *Acts of meaning*. Cambridge, Massachusetts, London: Harvard University Press.
- Bufdir (2016) *Opptappingsplan for samtaler med barn i mekling*. Styrking av foreldrenes kompetanse og barns involvering i saker som gjelder dem selv. (Internt notat).
- Cashmore, J. (2010) Children's participation in family law decision-making: Theoretical approaches to understanding children's views, *Children and Youth Services Review*, Vol. 33(4), s. 515–520. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2010.05.008>
- Cole, M. (1996) *Cultural psychology. A once and future discipline*. Cambridge Mass.: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Emery, R. (2003) Children's Voices: Listening- and Deciding- is an adult Responsibility, *Arizona Law Review*, Vol. 45(3), s. 621–627.
- Haavind, H. (1987) *Liten og stor. Mødres omsorg og barns utviklingsmuligheter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haavind, H. (red.) (2000) *Kjønn og fortolkende metode. Metodiske muligheter i kvalitativ forskning*. 1. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Haavind, H. (2005) Review Essay. Towards a multifaceted understanding of children as Social participants, *Childhood*, 12(1), s. 139–152. Doi:10.1177/0907568205050186
- Haavind, H. (2019) Livsformintervjuet: En vei- viser i subjektive erfaringer, i Jansen, A. og Andenæs, A. (red.) *Hverdagsliv, barndom og oppvekst. Teoretiske posisjoner og metodiske grep*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hill, M., Davis, J., Prout, A. and Tisdall, K. (2004) Moving the Participation Agenda Forward, *Children & Society*, Vol. 18(2), s. 77–96. <https://doi.org/10.1002/chi.819>
- Hart, R.A. (1992) *Children's participation. From tokenism to citizenship*. Florence: Innocenti Essays No. 4, UNICEF.
- Jensen, T.K. (2012) Intervjuer med barn og unge i spesielt vanskelige livssituasjoner- Kan vi snakke med barn om alt? i Backe-Hansen, E. og Frønes, (red.) I. *Metoder og perspektiver i barne- og ungdomsforskning*. 1. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Madsen, O.J. (2017) *Den terapeutiske kultur*. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget.

- McIntosh, J.E. *et al.* (2008) Child-focused and Child-inclusive Divorce Mediation: Comparative outcomes from a perspective study of postseparation adjustment, *Family Court Review*, Vol. 46(1), s. 105–124. <https://doi.org/10.1111/j.1744-1617.2007.00186.x>
- Magnusson, A. og Marecek, J. (2015) *Doing Interview-based Qualitative Research. A Learners Guide*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mannion, G. (2007) Going Spatial, Going Relational: Why “listening to children” and children’s participation needs reframing, *Discourse: studies in the cultural politics of education*, Vol. 28(3), s. 405–420. <https://doi.org/10.1080/01596300701458970>
- Neale, B. (2002) Dialogues with children. Children divorce and citizenship, *Childhood*, Vol. 9(4), s. 455–475.
- NOU 2019:20 (2019) *En styrket familieverntjeneste – En gjennomgang av familieverntjenesten*. Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning.
- Ribe-Andersen, T.A., Stray, T. og Sandvoll, Y.L. (2007) *Høring av barn i mekling. Familievernkontoret for Asker og Bærum*. Upublisert manuskript.
- Rogoff, B. (2003) *The cultural nature of human development*. Oxford: Oxford University Press.
- Rogoff, B. (2008) Observing sociocultural activity on three planes: Participatory appropriation, guided participation, and apprenticeship, i Murphy, P., Hall, K. og Soler, J. (red.) *Pedagogy and practice. Culture and identities*. First Edition. Sage Publishing.
- Rudd, B.N. *et al.* (2015) Child-Informed Mediation Study Follow-Up: Comparing the Frequency of Relitigation Following Different Types of Family Mediation, *Psychology, Public Policy, and Law*, Vol. 21(4), s. 452–457. <http://dx.doi.org/10.1037/law0000046>
- Shier, H. (2001) Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations, *Children & Society*, Vol. 15(2), s. 107–117. <https://doi.org/10.1002/chi.617>
- Skjørten, K. og Barlindhaug, R. (2007) The involvement of children in decisions about shared residence, *International Journal of Law, Policy and the Family* Vol. 21(3), s. 373–385. <https://doi.org/10.1093/lawfam/ebm011>
- Smart, C. (2002) From Children’s shoes to children’s voices, *Family Court review*, Vol. 40(3), s. 307–319. <https://doi.org/10.1111/j.174-1617.2002.tb00842.x>
- Smith, A.B. og Taylor, N.J. (2003) Rethinking children’s involvement in decision-making after parental separation, *Childhood*, Vol. 10(2), s. 201–216. <https://doi.org/10.1177/0907568203010002006>
- Strandbu, A. og Thørnblad, R. og Salamonsen, A. (2020) Hvordan kan vi forstå barns tilfredshet med egen involvering i foreldremekling? *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevern-rettslige spørsmål*, Vol. 18(1), s. 60–78. <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2020-01-04>
- Strandbu, A., Thørnblad, R. (2015) Hva står på spill? Barns deltakelse og budskap i mekling, *Fokus på familien* Vol. 43(4), s. 271–291. <https://doi.org/10.18261/ISSN0807-7487-2015-04-02>
- Thomas, N. (2007) Towards a Theory of Children’s Participation. *International Journal of Children’s Rights* Vol. 15(2), s. 199–218. <https://doi.org/10.1163/092755607x206489>
- Thørnblad, R. og Strandbu, A. (2017) The Involvement of Children in the Process of Mandatory Family Mediation, i Nylund, A., Kaijus, E. og Adrian, L. (red.). *Nordic Mediation Research*. Springer Open. https://doi.org/10.1007/978-3-319-73019-6_10
- Ulvik, O.S. (2009) Barns rett til deltakelse – teoretiske og praktiske utfordringer i profesjonelle hjelpers samarbeid med barn, *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, Vol. 46(12), s. 1148–1154.
- Ulvik, O.S. (2015) Talking with children: Professional conversations in a participation Perspective, *Qualitative Social Work*, Vol. 14(2), s. 193–208. <https://doi.org/10.1177/1473325014526923>

- UN (2009) UN Committee on the rights of the Child (CRC), *General comment No. 12 (2009): The right of the child to be heard*. 20 July 2009, CRC/C/GC/12, Tilgjengelig fra: <https://www.refworld.org/docid/4ae562c52.html> (Hentet: 12. mai 2021).
- Valsiner, J. (2007) *Culture in minds and societies. Foundations of cultural psychology*. Los Angeles: Sage.
- Wertsch, J. (1991) *Voices of the mind: a sociocultural approach to mediated action*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Warshak, R.A. (2003) Payoffs and Pitfalls of Listening to Children, *Family Relations*, Vol. 52(4), s. 373–384. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2003.00373.x>
- Øverlien, C. (2013) «Nå føler jeg meg som Jens Stoltenberg, jeg! ». Etiske refleksjoner kring två forskningsprosjekt om barn och ungdommar i svåra lovssituasjoner, i Fossheim H., Hølen J. og Ingierd, H. (red.) *Barn i forskning. Etiske dimensjoner* Oslo: De nasjonale forskningsetiske komiteene, s. 9–44.
- Ådnanes, M. et al. (2011) *Evaluering av mekling etter ekteskapslov og barnelov*. SINTEF-Rapport A20162). Trondheim: NTNU. Tilgjengelig fra: <https://doi.org/10.13140/rg.2.2.35263.36008> (Hentet: 12. mai 2021).

Forfatterpresentasjon

Trine Eikrem er psykolog med spesialitet i familiepsykologi. Hun har arbeidet mange år i familievernet, og har omfattende undervisningserfaring, både med studenter og praktikere. Fra 2020 er hun leder for *Familievernets nasjonale kompetansemiljø for vold og høykonflikt*. Samtidig arbeider hun med en Phd om barn og skilsmisse, og denne artikkelen skal inngå i hennes avhandling. E-post: trine.eikrem@bufetat.no

Agnes Andenæs er professor ved Psykologisk institutt, UiO, der hun underviser i kvalitative forskningsmetoder. Kjernen i hennes faglige interesse har hele tida vært foreldres omsorg for barn, basert på detaljerte studier av familienes hverdagsliv, og med en tilnærming som gjør samfunnsmessige forhold relevant for forståelsen av utvikling. Hennes interesse for barndomsforskning vises blant annet i en artikkel om intervjuing av små barn. E-post: agnes.andenas@psykologi.uio.no